Мовчання

Едгар Аллан По

Едгар Аллан По

Мовчання

Сплять гір верхів'я, долини, скелі й печери мовчать.

Алкман*

Слухай мене, — сказав Демон і поклав свою руку мені на голову. — Країна, про яку моя мова, то страшна місцина в Лівії на берегах ріки Заїри**. І нема там покою ані мовчання.

Води ріки шафранові й хоровиті на колір; і вони не течуть ген до моря, а тремтять навіки й назавжди під рудим оком сонця в метушливім і конвульсивнім русі. На багато миль обіруч мулкого берега ріки є бліда пустеля велетенських водяних лелій. Вони зітхають одна до одної в тій самоті і простягають до неба свої довгі химерні шиї і гойдають своїми вічними головами. І чути неясний шепіт, що виходить проміж них, як рокіт підземних рік. І вони зітхають одна до одної.

Та є границя їхній державі — то границя темного, жахливого, високого лісу. Там, немов хвилі навколо Гебрід, підлісок хвилює невпинно. Але немає вітру в небі. І височенні одвічні дерева гойдаються завжди і страшно риплять і тріщать. Високе верхів'я їх одну по одній ронить повсякчас росу. І біля коріння чудні, отруйні квіти лежать скорчені й стривожено сплять. А вгорі дуднять, мов ліс, сірі хмари і ринуть завжди на захід, аж поки не перекотяться водоспадом через гігантову стіну крайнеба. Але немає вітру в небі. І над берегами ріки Заїри немає спокою ані мовчання.

Була ніч, і падав дощ і, падаючи, він був дощ, але, упавши, він ставав кров'ю. І я стояв у драговині поміж високих лелій, і дощ падав мені на голову, і лелії зітхали одна до одної в урочистім своїм відчаї.

І от зненацька місяць устав крізь тонкий привидний туман і був кармазиновий на колір. І очі мої впали на високу сіру скелю, що стояла над берегом ріки і була освітлена світлом місяця. І скеля була сіра, і химерна, і висока — і скеля була сіра. На поверхні її були літери, вирізьблені на камені; і я пройшов крізь драговиння водяних лелій, щоб прочитати ці літери. Але я не зміг їх прочитати. І я хотів уже повернутися назад у драговиння, коли місяць зачервонівся дужчим світлом, і я повернувсь і подивився знову на скелю і ще раз на літери — і літери були

ВІДЧАЙ

І я подивився вгору — там стояв чоловік на шпилі каменя, і я сховався поміж водяних лелій, щоб спостерігати, що чинитиме чоловік. І чоловік був високий і стрункий постаттю, і був завинений від пліч аж до ніг у тогу старого Риму. І обличчя його було неясно видне, та лице його було обличчям Бога, бо покрів ночі й туману, і місяця, і роси не сховав його лиця. І лоб його був високий думкою і око дике від турботи, а в небагатьох зморшках на щоках його я прочитав повість горя і втоми, і

розчарування в людстві, і туги за самотою.

І чоловік сидів на скелі, і схилив свою голову на чоло, і дивився на картину відчаю. Він глянув униз на низький схвильований чагарник і вгору на високі одвічні дерева, і вище вгору на гомінке небо і на кармазиновий місяць. І я лежав близько, схований між лелій, і спостерігав, що чинитиме чоловік. І чоловік тремтів у самоті, але ніч танула, а він сидів на скелі.

І чоловік відвернув свою увагу від небес і поглянув униз на страшну ріку Заїру, і на жовті мертві води, і на бліді легіони водяних лелій. І чоловік дослухався до зітхань водяних лелій і до шепоту, що йшов з-поміж них. І я лежав близько в своїй схованці і спостерігав, що чинитиме чоловік. І чоловік тремтів у самоті, але ніч танула, а він усе сидів на скелі.

Тоді я зійшов униз у нетрі боліт і побрів далеко поміж хащів лелій, і покликав гіпопотамів, що жили в драговині в нетрях боліт. І гіпопотами вчули мій гук і прийшли під поділ гори і заревли голосно і страшно під місячним світлом. І я лежав близько в своїй схованці і дивився, що чинитиме чоловік. І чоловік тремтів у самоті, але ніч танула, а він усе сидів на скелі.

Тоді я прокляв стихії прокляттям тривоги, і жахна буря згромадилася в небі, де досі не було вітру. І небо зробилося сизе від лютої бурі — і дощ сік у голову чоловіка — і ріка неслася як повінь і вся взялася піною — і водяні лелії квилили в своїм ложі — і ліс згинався перед вітром — і грім гримів — і спалахувала блискавиця — і скеля хиталася аж до своєї основи. А я лежав у своїй схованці і спостерігав, що чинитиме чоловік. Але ніч танула, а він усе сидів на скелі.

Тоді узяв мене гнів, і я прокляв прокляттям мовчання ріку і лелії, і вітер, і ліс, і небо, і грім, і зітхання водяних лелій. І вони стали прокляті і стихли. І місяць перестав скрадатися небесною стежкою — і грім ущух — і блискавиця не блискала — і хмари повисли нерухомі — і води спустилися до свого рівня й завмерли — і дерева перестали гойдатися — і водяні лелії більше не зітхали — і шепоту не було чути серед них, і жодної тіні звуку в усій безмежно просторій пустелі. І я подивився на літери на скелі, і вони змінилися, і вони були

МОВЧАННЯ

— І очі мої впали на обличчя чоловіка, і його обличчя було мертве від жаху. І квапливо він підняв голову з рук і випростався на скелі й прислухався. Але не було ні голосу в усій безмежно просторій пустелі, і літери на скелі були мовчання. І чоловік здригнувся і відвернув своє обличчя і утік далеко, поспіхом, так що я більше його не бачив.

Є знамениті казки в книгах Магів — в оправлених у залізо меланхолійних книгах Магів. Там, кажу я, є славні історії про Небо і Землю, про Могутнє Море — і про Геніїв, що панують над морем і землею, над високим небом. Багато було легенд також у словах, сказаних від сибіл***, і святі, і священні речі сказані були під смутним листям, що тремтіло навколо Додони**** — та, як живий Аллах, цю легенду, що повів мені Демон, коли він сидів поруч зі мною в тіні гробу, я вважаю за найчудеснішу над усі. І

коли Демон скінчив свою історію, він одкинувся назад у видолину гробу і засміявся. І я не міг сміятися з Демоном, і він прокляв мене за те, що я не міг сміятися. І рись, що живе завжди у гробі, вийшла з нього і лягла коло ніг Демона, і дивилася йому в очі невідривно.

---

* Алкман (VII ст. до Р.Х.) — давньогрецький поет-лірик.

** Заїра — стара португальська назва р.Конго.

*** Сивіли (сивіли) — у давньогрецькій міфології жінки-віщунки, що звичайно передрікали стихійні лиха.

**** Додона — давньогрецьке місто, де знаходився оракул Зевса, відповіді котрого чулися крізь шум листя священного дуба.